

КІЛЬКІСНІ ПОКАЗНИКИ ВИКОРИСТАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ТА РОСІЙСЬКОЇ МОВ У СОЦІАЛЬНІЙ МЕРЕЖІ ВКОНТАКТИ

Статтю присвячено проблемі використання української та російської мов у соціальній мережі ВКонтакті. Дослідження здійснено на основі аналізу облікових записів інтернет-користувачів за віковим, гендерним та територіальним принципами.

Ключові слова: мовна ситуація, білінгвізм, диглосія, соціальні мережі, мовна політика.

Мовне питання в наш час постійно перебуває у центрі уваги, адже незважаючи на те, що на території України чисельно переважають представники українського етносу, суспільство не є одномовним. Поряд із державною українською мовою в усіх сферах життя активно функціонує російська мова, що спричиняє незгоду та суперечності в суспільстві, порушує мовно-культурну єдність мешканців держави.

Ситуація, коли в одній країні користуються двома мовами, веде до дестабілізації суспільного життя та постійних конфліктів між різномовними частинами населення. У таких випадках мова стає не об'єднавчим чинником, який згуртовує жителів однієї держави в єдиний народ із власною історичною долею, традиціями та культурою, а навпаки, фактором, що поділяє суспільство [1, с. 4].

Саме такий стан і спостерігаємо в нашій країні. Мовні проблеми тут варіюються залежно від територіального чинника. Так, на західних територіях громадяни спілкуються переважно українською мовою. На жаль, цього не можна сказати про інші регіони і особливо про столицю, якій належить першорядна роль у формуванні престижу української мови. Українська мова як державна на цих територіях обмежується лише офіційними сферами, тоді як у повсякденному спілкуванні домінує російська. Таку ситуацію підтверджують різноманітні дослідження.

У 2000 р. Центр соціологічних досліджень «Громадська думка» Науково-дослідного інституту соціально-економічних проблем Києва

провів соціолінгвістичне дослідження мовної ситуації столиці. На матеріалі масового опитування киян визначено тенденції поширення української мови. Результати показали, що мовну ситуацію Києва можна охарактеризувати як українсько-російську двомовність з елементами диглосії, де переважає російська мова.

У 2006–2008 рр. аналіз мовної ситуації був здійснений у межах проекту «Мовна політика в Україні: антропологічні, лінгвістичні аспекти та подальші перспективи» під керівництвом професора Юліане Бестерс-Дільгер. У результаті доведено, що в Україні мова етнічної меншини на деяких територіях більш поширена, ніж державна мова.

Отже, незважаючи на те, що українці є найбільшою етнічною групою на своїй території, яка нараховує, згідно з переписом 2001 р., 77,8% від загальної кількості населення, а росіяни належать до національної меншини, хоча й найчисленнішої (17,3%), сучасна мовна ситуація України характеризується поширенням на її території двох мов — української та російської, а також різних форм українсько-російського білінгвізму та диглосії [2, с. 108].

Такий стан є результатом тривалої боротьби проти української мови та української державності, яку Росія розпочала ще 1654 р. Жорстоко нищили українську мову всі заборони, починаючи від указу Петра I у 1720 р. про заборону друкувати книги українською. СРСР із певними видозмінами продовжив асиміляційну політику царської Росії. Офіційна державна ідеологія лише на словах створювала рівність мов у СРСР, а насправді російська мова домінувала в усіх сферах державного та суспільного життя. Щодо української провадили цілеспрямовану політику знищення й втручання в кодифікацію мови з метою максимально наблизити до російської та знищити її самобутність. У поєднанні з масовим терором та репресіями проти української інтелігенції — носія та представника української національної самосвідомості, а також проти українського села — основної українськомовної спільноти, вороже й неоднозначне ставлення радянської влади до української мови відкидало більшість українців від рідної мови, насаджувало жах через її вживання й бажання пристосуватися до дискримінаційних обставин, уживаючи російську мову [4, с. 90].

Тому сучасна мовна ситуація в Україні є наслідком посиленої русифікації з боку Російської імперії та СРСР протягом декількох століть. Але навіть за 25-літній період Незалежності, незважаючи на те, що Конституція утверджує українську мову як єдину державну, їй не вдалось витіснити російську із повсякденного спілкування великої кількості людей.

Ще критичніша ситуація спостерігається у соціальних мережах, які в наш час є особливо популярними. Згідно зі статистичними даними, 96% людей, народжених наприкінці ХХ століття, зареєстровані хоч б в одній соціальній мережі. Компанія Яндекс у 2014 р. оприлюднила дані свого масштабного дослідження з використання соціальних мереж українцями. Так, за даними пошуку у блогах Яндексу, беззаперечним лідером серед сервісів є російський сайт ВКонтакте. Загалом у соціальних мережах ВКонтакте, Однокласники, Фейсбук та Твітер зареєстровано понад 40 мільйонів українських акаунтів. Перше місце, як і два роки тому, коли проводилося попереднє дослідження, отримує ВКонтакте — понад 27 мільйонів облікових записів. Другу сходинку посіли Однокласники — близько 11 мільйонів акаунтів, а це майже удвічі більше, ніж два роки тому. У Фейсбуці кількість українських облікових записів перевищила 3,2 мільйона. А Твітер в Україні від початку 2013 р. виріс у півтора раза, причому основний сплеск зростання припав на період Євромайдану. Наразі в країні налічується понад 430 тисяч твітер-акаунтів [5].

У соціальних мережах особисті дані користувачів (їхні фотографії, біографічні відомості та вподобання) стають підґрунтям для інтерпретації їх комунікативних актів. Отож, охарактеризуємо особливості вживання української та російської мов у соціальній мережі ВКонтакте на основі особистих даних користувачів, підписів під фотографіями, статусів та коментарів.

Загалом у соціальній мережі ВКонтакте проаналізовано 200 акаунтів користувачів віком від 14 до 35 років. Із них 125 інтернет-сторінок належать людям, що мешкають у Києві, решту 75 облікових записів — користувачам з інших міст України. Власниками 78 акаунтів є чоловіки, інших 122 — жінки.

Інтернет-сторінки були вибрані шляхом автоматичного пошуку людей за віковим та територіальним принципами.

Спочатку ми проаналізували сторінки 150 людей, половина з яких — кияни, решта — жителі інших українських міст. Інтернет-користувачів було поділено на три рівні групи, залежно від вікової категорії: 14–18 років, 19–25 років та 26–35 років. З аналізу їхніх облікових записів можна зробити висновок, що у віртуальному спілкуванні перевага належить не українській мові. Продемонструємо це на прикладі діаграм.

Перша група інтернет-користувачів соціальної мережі ВКонтакті складається з людей віком від 14 до 18 років (рис. 1).

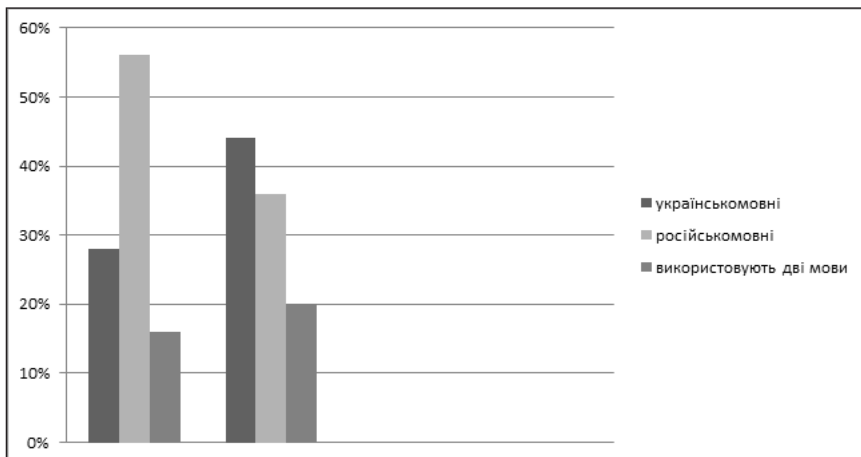

Рис. 1. Використання української та російської мов ВКонтакті людьми віком від 14 до 18 років

Дослідження показало, що серед 25 киян акаунти, де записи ведуться українською мовою, мають лише 7 (28%), російську мову використовують на сторінках 14 людей (56%), 4 користувачів (16%) записи ведуть двома мовами. Цікаво, що на сторінках 12 респондентів в анкетних даних було заповнено рядок під назвою «Мови, якими володієте». Троє з опитаних вказало лише російську, ще 7 людей заповнило рядок у такій послідовності: «російська, українська, англійська». Тобто, як бачимо, у соціальних мережах неповнолітні кияни в основному користуються російською мовою.

Трішки краща ситуація склалась із інтернет-користувачами, що живуть в інших українських містах, хоча вона повністю залежить від територіального перебування респондентів. Із 25 сторінок українськомовні записи створюють 11 людей (44%) — переважно ті, що живуть на Заході, російською користуються 9 (36%) — жителі Сходу та Півдня, обидві мови вживають 5 респондентів (20%) — найчастіше представники Вінницької та Житомирської областей.

Не відрізняється і мовна ситуація на просторах соціальних мереж серед користувачів віком від 19 до 25 років (рис. 2).

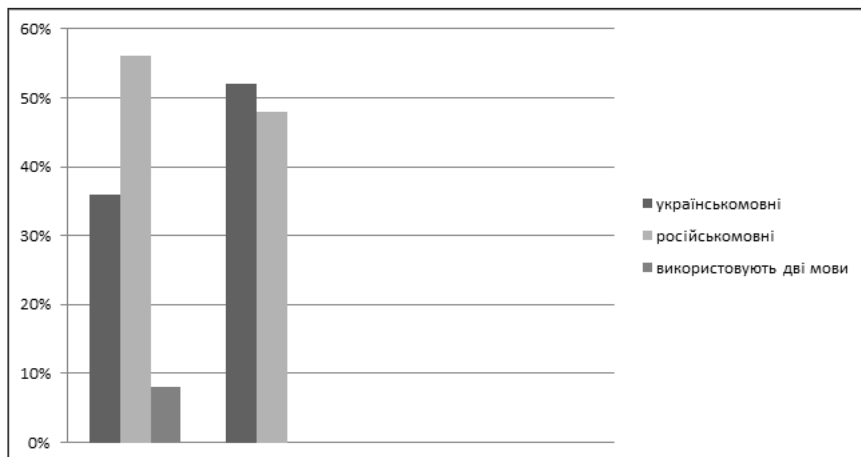

Рис. 2. Використання української та російської мов вКонтакті людьми віком від 19 до 25 років

Із таблиці видно, що, як і в попередньому аналізі, російська мова є популярнішою. Так, серед 25 інтернет-сторінок лише 9 киян (36%) публікують записи українською мовою, тоді як російською — 14 (56%). 2 людей (8%) однаковою мірою користуються обома мовами.

Із 25 інтернет-користувачів цієї ж вікової категорії, які мешкають на різних територіях України, українськомовними є 13 (52%), решта 12 (48%) — спілкуються російською. Варто зауважити, що із 12 російськомовних двоє респондентів (із Черкаської та Полтавської областей), які в анкетних даних вказали, що володіють лише російською

мовою, насправді використовують суржик. Адже підписи під фотографіями на зразок «чотко порозвлікався на морі», «двіжконули» та «ми як бандіти» не свідчать про літературну мову.

Ситуація із наступною віковою категорією — люди від 26 до 35 років — ще гірша. Рис. 3 демонструє їхні мовні вподобання.

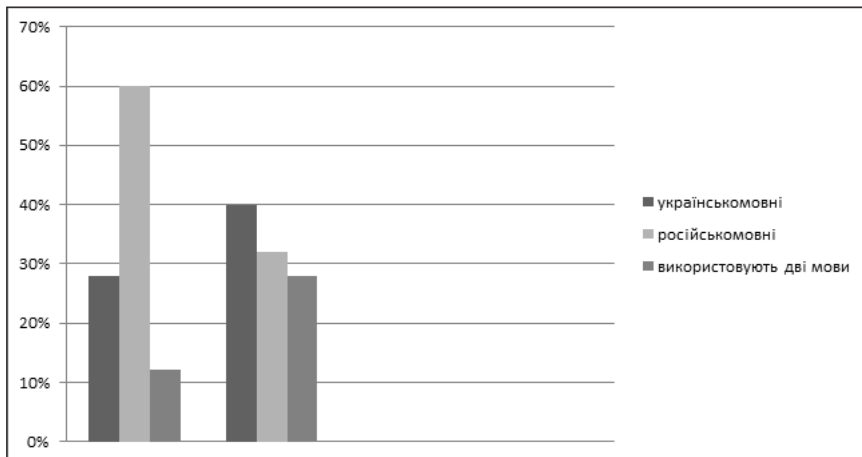

Рис. 3. Використання української та російської мов ВКонтакті людьми віком від 26 до 35 років

Так, українськомовних киян віком від 26 до 35 років є 7 (28%) із 25, ще 15 (60%) публікують записи російською мовою, 3 (12%) користуються обома мовами.

Серед 25 досліджених акаунтів, які належать мешканцям інших міст України, 10 (40%) є українськомовними, 8 інтернет-користувачів (32%) спілкуються російською, 7 людей (28%) вживають дві мови. Дивно, що до російськомовних належать власники сторінок із Ужгорода, Мукачева та Чернівців.

Отже, як видно із таблиць, більшість облікових записів у соціальній мережі ВКонтакті ведуть російською мовою. Скоріше за все, цією мовою користуються через особисті уподобання, інтереси та життєвий досвід, а також тому, що вважають її престижнішою. Проблемою є те, що більшість людей не бачить у такій ситуації ніякої загрози. Мов-

ні проблеми для них стоять далеко на задньому плані порівняно із іншими важливими питаннями. Тим більше, що в Україні зараз не існує непорозумінь у спілкуванні. Кожна людина сама обирає те, якою мовою їй розмовляти, і знає, що в будь-якому випадку її зрозуміють.

Аналіз користувачів соціальної мережі ВКонтакті за гендерним принципом показує, що чоловіки частіше використовують російську мову, ніж жінки (рис. 4).

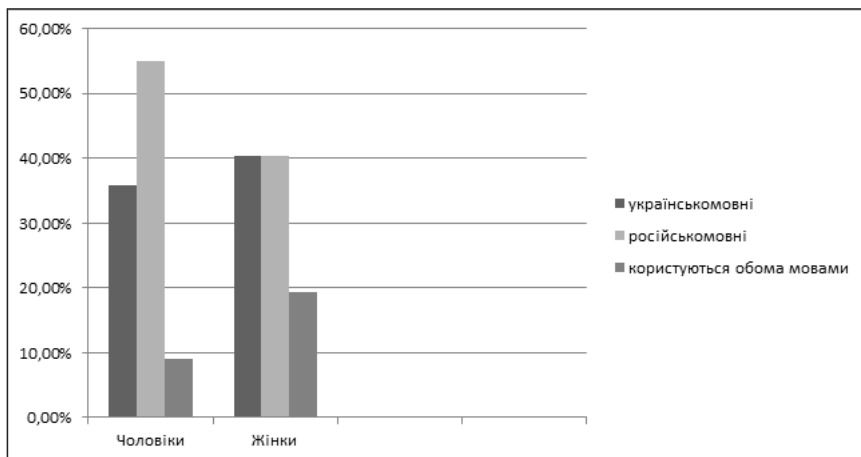

Рис. 4. Використання української та російської мов ВКонтакті чоловіками та жінками

Із 78 облікових записів, власниками яких є чоловіки, 43 (55,1%) спілкуються російською мовою, тоді як серед жінок власницями російськомовних сторінок є 29 людей (40,3%) із 72. Українську мову ж використовують на сторінках 28 чоловіків (35,9%) та 29 жінок (40,3%). Із дослідження також бачимо, що жінки частіше переходять на іншу мову, ніж чоловіки. Наприклад, 14 жінок (19,4%) у відповіді на коментар українською мовою відповідають нею ж, незважаючи на те, що основна інформація на сторінці викладена російською. Подібна ситуація зміни мовного коду спостерігається лише в 7 чоловіків (9%).

Отже, результати аналізу показують, що серед 150 людей віком від 14 до 35 років українською мовою ВКонтакті спілкуються лише 57

інтернет-користувачів, тим часом як російськомовних акаунтів нараховано 72. Ще 21 людина використовує обидві мови для ведення своїх сторінок у мережі. Кияни значно рідше у віртуальному просторі вживають українську мову, ніж люди, які живуть поза межами столиці. Серед усього загалу людей найчастіше українську мову можна побачити на сторінках користувачів віком від 19 до 25 років. Мабуть, це спричинено тим, що до цієї групи належить, передусім, студентство, яке є прогресивно налаштованим. Люди вікової категорії 26–35 років найбільше пристосовані до зміни мови залежно від обставин спілкування.

Мови, які використовують	Люди віком 14–18 років		Люди віком 19–25 років		Люди віком 26–35 років	
	Кияни	Мешканці інших міст	Кияни	Мешканці інших міст	Кияни	Мешканці інших міст
Українська	7	11	9	13	7	10
Російська	14	9	14	12	15	8
Обидві мови	4	5	2	0	3	7

Тому з дослідження випливає, що найчастіше російською мовою в соціальних мережах користуються чоловіки–кияни віком від 26 до 35 років, тоді як українською — жінки віком від 19 до 25 років, що проживають поза межами столиці. Цю ситуацію можна підтвердити ще одним аналізом (рис. 5).

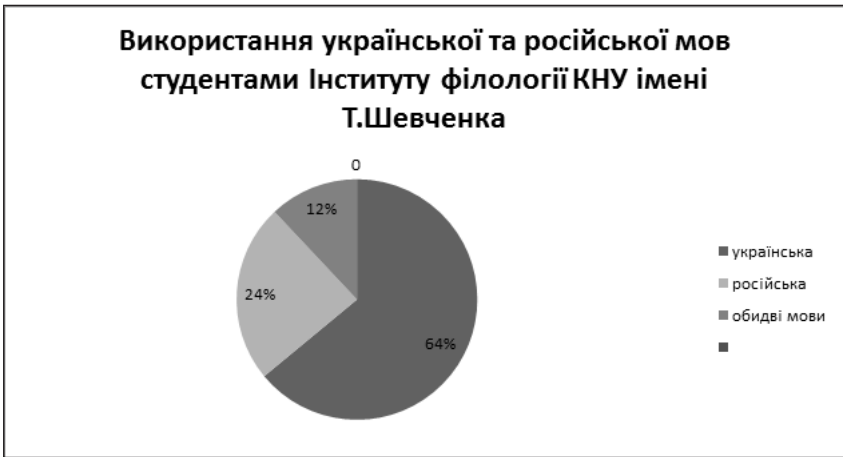

Рис. 5. Використання української та російської мов студентами Інституту філології КНУ ім. Тараса Шевченка

Із 50 інтернет-сторінок, власницями яких є сучасні чи колишні студентки Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, лише на 12-ти використано російську мову. Ще 6 дівчат спілкуються двома мовами нарівні. Решта 32 акаунти — українськомовні. Слід зауважити, що українська мова спостерігається на сторінках студенток із Західної України, центральної, а також невеликих міст і сіл північної та південної території. Російськомовні користувачі є здебільшого киянами або мешканцями великих міст Сходу. Прикро зауважувати, що навіть студенти-кияни, які навчаються у такому престижному університеті, надають перевагу російській мові або, у кращому випадку, напереми́нному використанню обох мов.

Але все-таки такий розподіл свідчить про те, що освічена молодь, спілкуючись у віртуальному сіті, надає перевагу українській мові. Вони, на відміну від більшості користувачів, усвідомлюють суть мовної проблеми в нашій країні та прагнуть зберегти рідну мову. А тому завданням української мовної політики має бути повернення на цей шлях і російськомовного населення.

Безперечно, така переорієнтація можлива. На це вказує досвід мовно-культурної політики Чехії, Словаччини, Фінляндії, Литви, Лат-

вії, Естонії, Хорватії. Керівна верхівка зуміла за допомогою розумної та виваженої мовної політики забезпечити повноцінне функціонування рідної мови на своїй території, і як наслідок, уникнути мовних конфліктів. Ці країни зуміли відродитися після тривалих мовно-культурних утисків з боку сильніших держав, а це означає, що можливо зберегти свою мову та культуру, якщо бути свідомими громадянами своєї землі.

Отже, застосування закордонного досвіду розв'язання суспільних проблем, піднесення престижу всього українського, запровадження українськомовного інформаційно-культурного простору та формування статусу української мови як престижної забезпечить вирішення мовних проблем в Україні. А такі дії насамперед вимагають усвідомлення українцями своєї ідентичності, суспільної єдності, а також обдуманих рішень керівництва держави.

Список літератури

1. Залізняк Г. Мовна ситуація Києва: день нинішній та прийдешній / Г. Залізняк, Л. Масенко. — К., 2002. — 32 с.
2. Масенко Л. Нариси з соціолінгвістики / Л. Масенко. — К., 2010. — 243 с.
3. Радевич-Винницький Я. Двомовність в Україні: теорія, історія, мововживання / Я. Радевич-Винницький. — К.; Дрогобич, 2011. — 592 с.
4. Узунов С. Мовна ситуація в Україні: білінгвізм чи диглосія? / С. Узунов // Укр. мовознавство. — 2014 р. — № 1 (44). — С. 81–93.
5. Українці в соціальних мережах: нове дослідження від Яндексa. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://watcher.com.ua/2014/08/21/ukrayintsi-v-sotsialnyh-merezah-nove-doslidzhennya-vid-yandeksa/>

N. Skiba

PROPORTION OF USING OF THE UKRAINIAN AND THE RUSSIAN LANGUAGE IN THE SOCIAL NETWORK VKONTAKTE

The problem of the language situation has been in the focus of attention with many authors, but there is little information available on the language situation in the Internet. The article «Proportion of using of the Ukrainian and

the Russian language in the social network Vkontakte» deals with the problem of using of these both languages in the Internet.

The purpose of this paper is to determine the peculiarities of using of the Ukrainian and the Russian language in the virtual space. The research was conducted by analyzing accounts of different Internet users. Their personal information, comment and posts were examined. Internet users were chosen automatically according to the age, gender and territorial principles.

Investigated in the study are 200 Internet accounts of the users aged 14 to 35 years. 125 owners of these web pages live in Kyiv, 75 people live in other cities of Ukraine. Men have 78 accounts among 200, women have 122 web-pages. Internet users are divided into three groups based on age (14–18 years, 19–25 years and 26–35 years) and their accounts are analyzed in detail. Attention is paid in the study to the language behavior of these people in the virtual space. We place emphasis on the percentage correlation of Ukrainian and Russian language speakers in the social network VKontakte.

From the results we can make a conclusion that the most preferable language of virtual communication among Ukrainians is the Russian one. The results of this investigation of virtual language situation are in agreement with the real language situation, where the Russian language dominates in informal communication.

Keywords: language situation, bilingualism, diglossia, social networks, language policy.

Матеріал надійшов 19.05.2016